

SKELE
LOREN ELKIN

NASLOV ORIGINALA
SCAFFOLDING

Lauren Elkin

COPYRIGHT © LAUREN ELKIN, 2024

FIRST PUBLISHED AS SCAFFOLDING IN 2024

BY CHATTO & WINDUS, AN IMPRINT OF VINTAGE.

VINTAGE IS PART OF THE PENGUIN RANDOM HOUSE GROUP OF COMPANIES.

© ZA SRPSKO IZDANJE IMPRIMATUR, 2025.

IZDAVAČ:

Imprimatur d. o. o.

Miše Stupara 4

Banja Luka

info@imprimatur.ba

ZA IZDAVAČA: Boris Maksimović

LEKTURA: Marija Pejić, Sonja Lero Maksimović

DIZAJN KORICA: Dragana Vasić

FOTOGRAFIJA: Sophie Davidson

GRAFIČKA PRIPREMA: Sonja Lero Maksimović

ŠTAMPA: Skandi s. p.

ZA ŠTAMPARIJU: Mladen Spasojević

TIRAŽ: 500

GODINA: 2025.

ISBN: 978-99976-53-61-1

FSC

SGSCH-COC-009310

Sva prava zadržana. Nijedan dio ove knjige ne može se reprodukovati niti koristiti u bilo kojem obliku bez prethodne saglasnosti izdavača.

Loren Elkin

SKELE

Prevod s engleskog:
Lazar Pašćanović

Za B. H.
אני לדודי ודודי לי

Kada prethodni stanar ode, drugi zauzmu njegovo mesto, premeste nameštaj, uklone kamin, onaj sa policom na kome se nalazio sat sa klatnom, školjke, sitnice, ili menjaju namenu sobe tako što dodaju pregradni zid. Kreće, menjaju tapete.

– Mišel Pero, *Spavaća soba*

Drugi mora ostati potpuno stran, čak i u najintimnijoj blizini.

– Helen Siksu, *Ekstremna vernost*

S vremenom, stvari izranjaju!

– Žak Lakan, iz transkripcije *Seminara XX*

Slušaj. Neko svira klavir.
Na šta te to podseća?
Na haotičnu ulicu koja vodi uzbrdo.
Zelena vrata na zgradi obloženoj kamenjem.
Mesto gde si nekad živela.
Mesto koje nikad nisi videla.

Dan kada sam upoznala Klementin bio je dan njenog useljenja. Stajala je ispred tamnozelenih vrata naše zgrade, unoseći različite kombinacije u šifrnarik. Pune plastične kese visile su joj sa podlaktica. Sa mene je kapao znoj nakon jutarnjeg džoginga: bio je to strašno vruć avgust.

21B12, rekla sam, dvaput, dok me nije čula.

Vrata kliknu i otvore se. Bojala sam se da ću satima morati da čekam da neko izađe!, kaže Klementin, nervozno se nasmejaviši. Visoka je, ali nekako delikatna. Mali nos. Plava kosa.

Domarka bi te pustila da si joj pozvonila, kažem. Madam Vaskez, živi tamo, mahnem ka domarkinom stanu u prizemlju. Za slučaj da se opet desi.

O, mislila sam da ću se pre ili kasnije setiti. Moje sećanje je malo čudno. Stvari se gube, sve dok ne naletim na pravu fioku u mozgu, ona se otvori i – eto ga! Baš ono što sam tražila.

Klementin se upravo uselila sa svojim momkom Džonatanom, kaže mi dok stojimo ispred poštanskih sandučića. Žive u zgradi B. Moj muž i ja živimo u zgradi A. Par trenutaka razgovaramo o selidbama, o agencijama za selidbe. Kažemo jedna drugoj kako se zovemo. Pogledam na sat. Žao mi je, kažem, ali uskoro imam sastanak, moram da uskočim pod tuš. Zašto ne svratiš na čaj, neki dan ove nedelje?

Klementin dolazi u četvrtak posle podne. Kakav divan stan, kaže, i ode da pogleda kroz prozor.

Sa našeg mesta na brdu pruža se nesmetan pogled ka jugu, ka haosu Pariza, slagalici zaobljenih krovova dokle god seže pogled, sa modernim stambenim blokovima ispod njih, srednjim prstom tornja Monparnas u daljini, i kupolom Panteona, koja podseća na kolač, sa leve strane.

Hvala, kažem joj. Renovirali smo ovu sobu.

Ogromni prozori zauzimaju skoro cela dva zida. Jedna strana gleda na mirnu sporednu ulicu, a druga na ulicu Belvil. Dejvid ih je sam restaurirao, guleći mnogobrojne slojeve starih tapeta i farbe koji su se godinama taložili, farbajući okvire, zadržavši originalna jednostruka stakla. Bučno je, ali ne dopada nam se izgled modernih prozora sa dvostrukim staklom u pvc-okvirima. Fetišiziramo originalnost, naravno. Već smo ugovorili majstore koji će nastaviti radove nakon odmora: sledeća je kuhinja, a potom, u nekoj maglovitoj budućnosti kada budemo imali više para, kupatilo.

Izvan zgrade, radovi takođe uskoro treba da počnu. Svakih desetak godina, fasade pariskih zgrada moraju da se renoviraju, a mi imamo tu nesreću da se to dešava ubrzo po našem useljenju. To će biti skupo i izuzetno bučno. Glasali smo protiv na skupštini stanara, ali renoviranje se ne može beskrajno odlagati; u životu svakog Parižanina dođe trenutak renoviranja fasade, skup i neugodan.

Sa radovima unutra i napolju, kažem, imam osećaj da se naše stvarno useljenje u ovaj prostor neprestano odlaže. Kada ćemo zaista početi da živimo ovde?

Naš stan je i dalje u haosu, u potpunom neredu, kaže Klementin. Lepo je malo izaći iz njega, skloniti se od svih onih kutija koje napadno zure u mene čekajući da ih raspakujem. Istražuje udobnu predvidljivost naše dnevne sobe. Nije prevelika – baš sam jutros radila jogu kraj prozora i nogom srušila vazu sa stočića – ali je udobna i ja sam ponosna na nju. Parket poslagan u šaru riblja kost, masivan kvadratni stočić i oko njega kauč u obliku latiničnog slova L, elipsoidni Sarinenov tulip sto u uglu kraj prozora (gde je nekada stajala vaza). Gruba prostirka prebačena preko kauča, ostala tu od moje jutarnje dremke. Crni lakirani sto iza kauča, a na njemu keramička lampa s polovine 20. veka, sa crvenim prugama, iz Istočne Nemačke. Dejvidove biljke, neke tanane i izuvijane, druge divlje i agresivne, u različitim stadijumima žeđi, jer ih samo ja zalivam, a često zaboravim. Tu i tamo leže stvari koje smo doneli sa putovanja – Dejvid voli da putuje – ukusno poređane na policama; mali crveni dabldeker iz Londona najnoviji je dodatak kolekciji. Školjke koje uporno donosim sa plaža, kamenje sa različitih mesta, čija je lokacija pažljivo napisana na njima tankim crnim markerom. Mastilo se s godinama razlilo; znam da je neko iz Vermonta a neko iz Bretanje, ali sve mi izgleda isto. Na podu je nekoliko slika koje još nisam stigla da okačim na zid; okrenute su ka zidu.

Sviđa mi se lampa, kaže.

Hvala. Planiramo da se vratimo na buvljak gde smo je uzeli i kupimo komplet izgrebanih art deko ogledala koji smo tamo videli, ali nikako da stignemo. Svaki put kad Dejvid dođe u posetu, ne želimo da gubimo dragoceno vreme na kupovinu.

Verovatno ih je neko već kupio.

Verovatno, slaže se.

Pomisliš li ikad na ljude koji su se uselili u stanove u koje ti nisi?, pita me. Mislim, da si se ti uselila tamo, oni bi sada živeli negde drugde. Tvoja je odluka direktno uticala na živote nepoznatih ljudi.

Ili na ljude koji se usele nakon što se ti iseliš, kažem ja, setivši se našeg prethodnog stana i para koji je došao da ga pogleda a na kraju ga i uzeo, žene koja je bila u poodmakloj trudnoći. Gde bi oni sad živeli da mi u tom trenutku nismo odlučili da se iselimo? Nekad prođem kraj njihovih prozora, dole niz ulicu, i setim se njih i njihove bebe, koja sad sigurno ima skoro godinu dana. Učini mi se ponekad da oni umesto nas žive naše živote, a mi živimo živote nekog trećeg.

Sedimo u najsunčanijem delu dnevne sobe, kod prozora koji se otvaraju ka balkonu, i uživamo što konačno duva pove-tarac, nakon sveg onog vrelog vazduha. Ona deluje kao da se ovde oseća opuštено, nalakćena na ivicu mog kauča. Pijemo čaj i pušimo njen laki strajk. Dok primiče cigaretu usnama, na njenoj desnoj šaci primećujem tetovaže, duge elegantne strelice, sa dvostrukim linijama. Mahinalno pogledam njenu levu ruku. Na domalom prstu je sićušna dvostruka strelica. Ona primeti da gledam, pa skrenem pogled.

Kamion za odvoz smeća zastenje i pošalje izduvne gasove do petog sprata, gde se pomešaju sa dimom naših cigareta.

Vazduh je jako zagađen ovih dana, zar ne?, kažem, i ustanem da zatvorim prozor. Dejvidova mama šalje mi članke o tome jednom nedeljno, pokušavajući da me ubedi da se odselimo na selo, gde oni imaju kuću; tamo će mi biti lakše kada budem imala bebu, kažu mi, oni će biti tu da pomognu...

Znaš, kaže Klementin, vazduh je ovih dana toliko zagađen da je sat vremena šetnje isto kao da si popušila kutiju cigareta.

Stvarno?

Da! Da li uveče čistiš lice vatom? Zar nisi primetila kako bude crna?

Da, jesam, ali mislila sam da je to prašina ili ulje.

Šta misliš, odakle dolazi ta prašina? A i zgrade, na zgradama se isto vidi. Čim srede fasadu, ona ponovo pocrni. U svakom slučaju, kad me već vazduh polako ubija, bar mogu da pušim koliko god hoću.

Duboko udahnem. Osećam težinu duvana u krvotoku. Smiruje me.

Čime se bavi tvoj muž?, pita Klementin.

Advokat. Trenutno radi na jednom projektu u Londonu. Nešto u vezi sa Bregzitom, ne znam tačno šta.

London nije daleko, kaže.

Dva sata Evrostarom.

Ne, nisam još bila. Ne dopada mi se London.

Ona uzima naš foto-album sa venčanja, koji se nalazi na stočiću. Poznavala sam jednog Dejvida. Bilo je to u srednjoj školi. A vas dvoje, kako ste se upoznali? Izvini, da li previše zapitkujem?

Ma ne, kažem joj. Upoznali smo se preko zajedničkih prijatelja. Moj glas se gubi u buci pneumatičnog čekića koja dopire sa ulice, pa obe gestikuliramo da je previše bučno za razgovor. Ugasim cigaretu i nastavljamo da pijemo čaj.

Moj momak ovih dana radi dokasno, kaže Klementin. Ali pretpostavljam da treba da budem zahvalna, makar radi u Parizu.

Čime se on bavi?

I on je advokat. Baš je nedavno dobio jedan važan slučaj, pa radi mnogo više nego obično, ima puno posla. Mrzim to!, kaže, kroz nervozan smeh. Volela bih da je ceo dan sa mnom kod kuće, da idemo da gledamo stare filmove u onim ofucanim bioskopima oko Sorbone, da zajedno kuvamo ili da, ne znam, ceo

dan ležimo u krevetu... Moj otac je stalno radio. Majka takođe. Dosad sam već navikla na to... Ali i dalje mi se ne sviđa.

Šta rade tvoji roditelji?

Univerzitetski profesori. Filozofija i matematika.

Kaže mi da je odrasla u 5. arondismanu, u velikom stanu u Ulici Kloda Bernara. To objašnjava njen neuredni studentski izgled, kao da je provela tinejdžerske godine deleći flajere za Amnesti internešenel i marširajući na protestima. Oko vrata ima debeli pamučni šal složenog tkanja, uprkos vrućini. Nosi preveliki džemper sa V-izrezom, vojničke pantalone i izluzane starke koje izgledaju kao da su nekada bile krem boje. Ispod viri čipkasta majica, na mestu gde džemper izgleda kao da će joj upravo skliznuti sa ramena.

I moj otac je nastavnik. U gimnaziji. On je Amerikanac. Stvarno? Šta predaje, engleski?

Biologiju. Hteo je da postane doktor, ali nije ostvario dovoljno dobre rezultate na prijemnom. Upoznao je moju mamu kada je bio na razmeni srednjoškolaca, pa su odlučili da se zajedno presele u Francusku.

Ovde je završio fakultet.

Klementin izgleda kao da razmišlja o nečem drugom. Zapali još jednu cigaretu, ustane, priđe mojoj polici sa knjigama. Proučava ih kao da traži nešto poznato. Prstom pređe preko Frojdovih sabranih dela. Imaš mnogo knjiga o psihoanalizi, kaže.

Zato što sam psihoanalitičarka, kažem joj.

Još jedna!, kaže. Izgleda da je svaki drugi čovek u Parizu psihoanalitičar. Druga polovina ide kod njih na terapiju, našali se. Razmišljala sam da studiram psihologiju, je li to jako teško? Meni je izgledalo jako teško.

Previše nauke. Pretpostavljam da ti je otac pomagao. Ona uzme jednu Lakanovu knjigu, otvori je, krene da

je zatvara, a zatim je pogleda pažljivije. *Šesnaesti seminar, D'un Autre à l'autre. Od jednog Drugog za drugog.* Homofob, kaže, i vrati je na policu.

On je u meni probudio interesovanje za nauku, kažem, iako se, moram priznati, nisam mnogo bavila njom nakon što sam diplomirala. Vodio me je u šetnje po prirodi do jezercu u blizini naše kuće i pričao mi o ekosistemima, koliko je osetljiva ravnoteža u prirodi – ako se samo malo naruši, to utiče na ceo sistem. Na primer, imali smo psa, i kada je bio štene, voleo je da hvata žabe koje su tamo živele – trebalo je da ga sprečimo, ali bilo je tako zabavno gledati psa kome žabe skaču ispred nosa! Kada je porastao, počeo je da ih ubija. Zbog toga se u jezercu nakotilo previše riba za koje nije bilo dovoljno hrane, pa su do jeseni počele da plutaju mrtve na površini. Tata je redovno odlazio da ih uklanja.

Nije li tako i on narušavao ekosistem, na neki način? Zašto ih nije ostavljao da se raspadnu? Ona izvuče drugu knjigu, *Psihoanaliza: Nemoguća profesija* Dženet Malkolm i sedne da je čita.

Mislim da je to radio kako bi sprečio dalje narušavanje prirodne ravnoteže. Ne sećam se više.

To me podseća na jedno umetničko delo koje sam davno videla. Mislim da je to bilo na Dokumenti, u Nemačkoj? Slegnem ramenima. To je umetnički događaj, organizuju ga svakih pet godina. Roditelji su me tamo vodili od malih nogu.

U svakom slučaju, mislim da je autor bio Pjer Uig, on je francuski umetnik. Napravio je šumu, veoma lepu, poseban vrt istovremeno nalik na Žarden de plant i gomilu komposta, i morala si da hodaš kroz nju tražeći psa sa ružičastom nogom koji je tamo živio ili tako nešto, ne znam čiji je pas bio ali sve je to bilo veoma nadrealistički. Mada mislim da

nadrealiste nije briga za prirodu. Bila je tamo i statua žene u ležećem položaju, čija je glava bila napravljena od košnice za pčele.

Ah, taj lik. Videla sam njegove pčele u Pompidu centru.

Da, tamo su izložene nedugo posle Dokumente. U svakom slučaju, radilo se o tenziji između sveta prirode i sveta koji je stvorio čovek – taj pas sa ofarbanom nogom, mislim da je umetnik želeo da kaže da mi neizbežno utičemo na naše okruženje – antropocen i sve to – ali se moramo potruditi da te naše intervencije budu lepe i iznenađujuće, a ne destruktivne.

Znaš mnogo o umetnosti, kažem. Ja ne znam skoro ništa!

Da, studiram istoriju umetnosti, kaže Klementin, držeći otvorenu knjigu na grudima. Upravo sam masterirala. Ne mogu da odlučim da li da upišem doktorske ili da se zadržim ovde, ili da uradim nešto treće. Sad trenutno pravim pauzu, dok ne odlučim.

Iznenađena sam. Klementin zrači nekom energijom koja kao da potiče od iskustva, samouverenošću koja se osvaja tako što radimo stvari. Kako je moguće da i dalje studira? Odakle joj ta samouverenost? Da li je urođena? Ili je to zato što ima para? Koliko uopšte imaš godina?, pitam je, trudeći se da ne zvučim nekulturno.

Dvadeset četiri, kaže i nasmeje se. Znam, svi mi govore da delujem starije. Imam osećaj da će mi to uskoro dosaditi.

Ma ne, kažem. Nisam tako mislila.

Možda želim da budem kustos, nastavi ona, ili samo... da radim nešto sasvim drugačije.

Zanimljivo mi je da neko ne zna šta želi da bude kad poraste, to je za mene novitet. Kako onda provodiš vreme?

Fleksibilno, kaže Klementin. Lepo je konačno imati slobodnog vremena. Malo volontiram sa nekim lokalnim

ženama, malo organizujem, malo protestujem. Ali što se tiče karijere, ne znam... Pišem poeziju i fotografišem, ali nisam posvećena ničemu. A povremeno i poziram. Tu ponešto i zaradim. Klimnem glavom, kao da znam sve o novcu koji se zarađuje poziranjem.

Dok razgovaramo, saznajem svašta o Klementin, od imena prvog dečka sa kojim je spavala (Tibo) do imena prve devojke (Selin). Uglavnom se zabavljala sa devojka, kaže mi.

Kaže da se izjašnjava kao *queer*, tu reč izgovara na engleskom. Ali ne zna da li joj se zaista dopadaju devojke ili žudi za njima zato što je sva pornografija pravljena iz perspektive heteroseksualnih muškaraca, pa je naučena da žudi za ženama. Kakva bi bila naša seksualnost da nema tog muškog pogleda, pita me. Kaže mi da je, kad je bila mala, želela da bude lutkarka u Le Ginjolu. Otkrivamo da nas obe zanima joga, tarot, astrologija. (Ona: Ribe; ja: Škorpija). Kažem joj da sa tatom pričam na engleskom, da sam odrastala provodeći leta u Vermontu sa mojim američkim bakom i dedom, da su me roditelji odgajali kao Franko-Amerikanku, kako sam odmored provodila sa porodicom, na obali Bretanje, gde sam se žalila na smrad morske trave na plažama, a moji francuski rođaci su mi se smejali i zvali me glupom Amerikankom, i kako sam studirala u Americi (Benington, da bih bila blizu bake i dede), jer sam želela da istražim taj deo svog identiteta, zbog čega sam se još više osećala kao hibrid nego kad sam bila mala. Ne pričam joj o pobačaju ili o tome da sam trenutno na bolovanju. Gledam kako pali poslednju cigaretu u kutiji dok sunce blede na nebu iza nje, bojeći zidove susednih zgrada u ranovečernje nijanse ružičaste, narandžaste i, naposljetku, tamnoplave. Talog čaja se odavno ohladio na dnu čajnika. Nudim joj vino, ali ona mi kaže da ne pije. Moram da idem, kaže, planiramo da isprobamo onaj laoski restoran. Hoćeš li biti okej?

Ja? Naravno. Treba da pročitam neke stvari.

Večeras je nešto dobro na programu, kaže mi, kako se zove, *Trava je uvek zelenija*? Dok je pratim do vrata, pričamo o utešnoj nestvarnosti rijaliti televizije. Već na pragu, ona se seti Dženet Malkolm, koju je ostavila na stolu. Mogu li ovo da pozajmim?, pita. Naravno, kažem, verujem da ćeš mi vratiti.

Hoću, obeća mi. Odmah ću je pročitati.

Zatvorim vrata za njom, a onda neko vreme stojim oslonjena leđima o njih, slušajući zvuk patika svoje nove prijateljice kako lupkaju po drvenim stepenicama. Kad je zvuk utihnuo, ulazim u usku kuhinju da sebi sipam čašu vina. Usput dolivam vodu u filter. Osvrćem se po bajatoj, mračnoj prostoriji. Toliko toga treba uraditi, ovo je minsko polje tuđih izbora, osećam se kao da se borim protiv prošlosti. Sve treba izbaciti i ponovo napraviti – počev od tapeta u trulim tonovima narandžaste i smeđe. Mestimično su se odlepile od zida. Kao i smeđe pločice iznad šporeta, sa slikama sova. Sove! Gospode bože. Izudarati ih čekićem, izlomiti u komadiće, sastrugati malter. Zameniti ih pločicama kao u metrou, belim i obrubljenim, zasad još besprekorno čistim, neuprskanim uljem i sosovima. Ugraditi radnu površinu od laminiranog drveta, po kojoj nikad neće teći krv životinja; mi smo vegetarijanci, a biće i naša deca. A tu su i kuhinjski elementi u koje stalno udaramo glavom kada su vratanca otvorena. Izbacićemo ih (kako će divan biti taj dan). Stavićemo poštene, otvorene police duž zidova. Nemamo šta da krijemo. Ovo su naše čaše. Ovo su naši tanjiri.

Dejvidova mama počela je da ispušta tihe, skeptične zvuke kada smo pomenuli otvorene police. Tako se prašina skuplja u čašama, rekla je, moraćete stalno da ih perete. Ako ih redovno koristimo, onda nećemo, odgovorili smo, i upravo smo to i planirali, ali sada sam ovde samo ja i uvek

koristim dve iste čaše za vodu i dve iste čaše za vino, od kojih je jedna u upotrebi, a druga u sudoperu. Ostatak naših čaša bezbedan je u kuhinjskim elementima od formika laminata, koji su bili tu kada smo kupili stan. Nadam se da će se Dejvid vratiti kada ih zamene otvorene police. Nadam se.

Često razmišljam o ženi koja je ovde živela pre nas. Umrla je baš ovde, u stanu. Nisam pitala u kojoj sobi.

Plućna embolija. I ona je bila psihoanalitičarka, rekao nam je njen sin kada nam je prodao stan. Lakanovka, dodao je dok smo potpisivali ugovor. Radila je edukativni trening kod Lakana lično, rekao je sa nagoveštajem ponosa. Moj učitelj takođe, rekla sam. Impresivno poreklo.

Da, rekao je. Njegova majka je mnogo godina predavala na Jejlu, prepoznala sam ime kada mi ga je rekao. Bila je poznata francuska teoretičarka feminizma u američkim akademskim krugovima, čak je dovela i samog velikana – maestra, kako ga je njen sin nazvao – u SAD da održi seriju predavanja, pa je tako doprinela širenju njegovog učenja u Americi. Nedavno se penzionisala u Francuskoj, a potom...

Pokušavam da se setim kako se sin zvao. Isak nešto, imao je drugačije prezime od majčinog, nešto što je nemoguće izgovoriti. Bio je pravi čudak. Ožalošćen, ali kao da je u žalosti već jako dugo. Osetio je olakšanje kada nam je prodao stan, a mi kad smo ga kupili. Što se samog stana tiče, mislim da je on osećao neko uvrnuto zadovoljstvo, kao pas koga su konačno usvojili vlasnici u vezi sa kojima ima dobar predosećaj.

Ali tu je još nešto, neko prisustvo. Možda njeno.

Ili će atmosfera ostati takva dok god pločice sa sova- ma ostanu u kuhinji. Ona je srdačan duh, čini mi se, ali ipak mora da ode odavde.

U našem stanu živi previše ljudi.